

denique in his omnibus multum potest valere consuetudo.

21. *De Religionibus.* — Denique, ex dictis constat quid dicendum sit de religiosis communitatibus; habent enim suam potestatem ferendi propria statuta et leges, ut videri potest ex Innoc. in cap. *In singulis*, de Statu monach. Quæ potestas utroque modo dicto intelligi potest: nam in religionibus, et est obligatio ex vi promissionis et voti obedientiæ, et est jurisdictio ecclesiastica a summis Pontificibus, juxta uniuscujusque privilegia, singulis concessa. In quo vero sit hæc potestas, scilicet, vel in supremo Prælato, vel in capitulo generali, aut provinciali, vel in utroque simul, non possumus idem de omnibus definire, sed consulenda uniuscujusque regula, quia votum obedientiæ secundum illam fit, et jurisdictio pontificia etiam datur unicuique ad regendum secundum illam; et ideo juxta modum in regula statutum erit hæc potestas in unaquaque religione. An vero ad essentiam religionis pertineat habere propriam jurisdictionem ecclesiasticam, vel sufficere posset potestas, quæ ex voto obedientiæ intrinsece nascitur, in tractatu de statu religionis dicendum est.

22. *De jure nulla facta est delegatio prædictæ potestatis, licet non repugnet delegari; secus vero in totam Ecclesiam potestas ferendi leges sine speciali approbatione Papæ, sicut nec potestas definiendi potest delegari.* — Ultimo interrogari potest in præsentibus, quibus delegetur hæc potestas ecclesiastica ad leges ferendas; quod potest vel de possibili, vel de facto quæri. Verumtamen hoc posterius non cadit sub scientiam, quia non est res juris, sed facti, pendetque ex voluntate hominis delegantis, quæ incerta et variabilis est. De jure autem nulla facta est delegatio hujus potestatis; nam illa quæ est in legato Pontificis non censetur esse delegata, sed ordinaria; idemque est de potestate quam diximus esse in religionibus, et similibus. De possibili autem erit quæstio, an hæc potestas delegabilis sit, quam expeditivimus libro tertio, capite quarto, in fine, et illa resolutio hic applicanda est; nam hæc potestas, eo quod supernaturalis sit, nihil habet repugnans delegationi; nam etiam jurisdictio ecclesiastica delegabilis est; hæc autem potestas pars quædam est illius jurisdictionis. Solum potest considerari, delegationem hanc, respectu unius, vel alterius congregationis, vel provinciæ, facile fieri posse; nam sicut Pontifex suo legato dedit hanc potestatem ut ordinariam, ita potest eam delegare suo delegato, et idem

est de Prælatibus religionum, et similibus; nihilominus tamen respectu totius Ecclesiæ videtur hoc moderandum: nam quoad consultationem, et judicium de convenientia legis, et modo ferendi illam, facile etiam poterit talis delegatio fieri, ut per se constat. At vero, quoad absolutam legislationem per quam lex accipiat vim obligandi totam Ecclesiam absque speciali approbatione Pontificis, non videtur talis potestas posse delegari; imo nec ullo modo alteri committi: ratio est, quia leges canonicæ obligantes totam Ecclesiam proficisci debent a potestate, quæ in rebus ad mores pertinentibus errare non possit: hæc autem potestas cum pendeat ab speciali directione Spiritus Sancti Pontifici promissa, delegabilis non est, sicut nec potestas definiendi, ut ex propria materia suppono; et ideo nec potestas legislativa pro tota Ecclesia est illo modo delegabilis, vel certe saltem non est illo modo deleganda, ne tota Ecclesia periculo alicujus erroris in re tam gravi exponatur.

CAPUT VII.

UTRUM POTESTAS CONDENDI LEGES ECCLESIASTICAS EX MORIBUS AUT FIDE PENDEAT.

1. *Fundamenta hæreticorum.* — Ut ea quæ spectant ad subjectum hujus potestatis compleamus, hæc quæstio necessaria est; nam hæretici, qui civilem potestatem negant manere in peccatoribus, multo magis id negant de ecclesiastica potestate. Et quosdam alios hæreticos Bernardi tempore in eodem fuisse errore, eorum nomine tacito refert idem Bernard., serm. 66 in Cantica. Refertur etiam solet pro hac sententia Armacha., lib. 40 de Quæst.; Armen., c. 4. Fundatur primo, quia hæc potestas est donum supernaturale Dei; ergo non debet in peccatoribus manere. Secundo, quia est ad regendam Ecclesiam Dei sponsam; ergo non debet inimicis Dei committi. Tertio, quia datur hæc potestas in ædificationem, non in destructionem; at in peccatoribus esset potius in destructionem quam in ædificationem; ergo non est verisimile illis concedi.

2. *Potestatem prædictam esse ita fundatam in fide ut ab ea pendeat sentiunt aliqui.* — *Fides fundamentum totius spiritualis ædificii.* — Habere autem videntur rationes hujusmodi aliquam verisimilitudinem in carentia fidei: et ideo aliqui ex catholicis dixerunt hanc potestatem ita esse fundatam in fide, et ab illa pen-

dere, ut si Prælati Ecclesiæ (quicumque ille sit, etiam summus Pontifex) incidat in hæresim, eo ipso potestatem et dignitatem amittat. Hanc opinionem tenuit Turrecr., lib. 4 Sum., cap. 1 et cap. 20, eamque late defendit Castro, lib. 2 de Justa hæreticorum punitione, cap. 23 et 24; et præter rationes factas confirmari potest, quia jure divino tenemur vitare hæreticos, et non communicare cum illis; ergo etiam prohibemur illis obedire; ergo multo magis illi privantur potestate præcipiendi, alioqui esset perplexitas in subditis, et bellum justum ex utraque parte. Confirmatur secundo, quia fides est fundamentum totius spiritualis ædificii; ergo etiam hujus potestatis: nam qui caret fide, nec Christi, nec Ecclesiæ membrum est, et ideo nec caput, nec pastor Ecclesiæ esse potest; nec per illum Christus influit; ergo nec potestatem spiritualem habere potest. Tandem confirmatur, quia alias Ecclesia nullum remedium habere posset adversus summum Pontificem hæreticum, quia, non obstante hæresi, summam jurisdictionem retineret; ergo nullus illum cohibere posset, cogereque Ecclesia semper habere tale caput, quod esset incommodissimum.

3. *Contraria sententia certa.* — Contraria vero sententia vera est; non vero est æque certa quoad fidem, et quoad honestatem morum, et ideo de his sigillatim dicemus. Dico ergo primo potestatem hanc esse posse, et permanere in homine fidei et baptizato, licet iniquissimus sit, et in hoc sensu non pendere ex bonis moribus. Hoc est certum de fide, et oppositum damnatum est in Concilio Constantiensi. Probari autem potest ex verbis Christi Matth. vigesimo tertio: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei*, etc. Nam ibi docet Christus Prælatibus bene præcipientibus obediendum esse, licet opera ipsorum non sint imitanda; ubi, licet loquatur de Pontificibus legis veteris, tamen non refert, tum quia non tam loquebatur propter ipsos, quam propter nos, ut omnes Sancti intelligunt: tum etiam, quia ex similitudine rationis sumitur efficax argumentum. Unde Cyprianus in sermone de Baptismo Christi, ex hoc loco colligit, in homine iniquo manere plenam potestatem, et in eo honorari officium, non vitam.

4. *Prædicta potestas non habet connexionem cum sanctitate.* — Ratione declaratur, quia vel hæc potestas amittitur, amissa gratia sanctificante, atque adeo per quodlibet peccatum mortale, vel per aliqua specialia peccata, vel per multitudinem, consuetudinem, aut circum-

stantias eorum. Primum est quod intendunt hæretici, et eo tendunt eorum rationes; est tamen prorsus absurdum et incredibile, alioqui per peccata mentalia amitteretur hæc potestas, quia per illa amittitur gratia, atque ita omnia essent incerta et confusa. Deinde hæc potestas non habet connexionem cum sanctitate, quia non datur in sanctificationem vel utilitatem habentis, sed aliorum, et ita potius imitatur gratias gratis datas, quæ non pendent semper ex propria sanctitate, ut constat ex propria materia. Secundum vero non minus absurdum est: quæ enim sunt illa peccata, quæ multitudo, consuetudo, aut circumstantiæ, quæ ex se vim habeant ad expellendam hanc potestatem? Nihil sane cum fundamento responderi potest. Et præterea inde sequitur, ut subditi possint judicare Prælatos, et eis obedientiam negare, eos de prava vita arguendo juxta sui arbitrii mensuram.

5. Denique talis poena non est jure humano ordinarie imposita. Quod si aliquando fertur aliqua similis pro aliquo delicto, præcedere ordinarie debet sententia judicis saltem declaratoria, ut infra attingemus, agentes de lege pœnali, et latius tractatur in materia de Censuris. Neque etiam talis poena est jure divino imposita, nullibi enim est tale. Nec peccator privatur statim omnibus donis Dei supernaturalibus; retinet enim fidem et spem, et multo magis potest retinere illa quæ ad aliorum commodum ordinantur. Neque est Deo difficile uti homine sibi inimico tanquam instrumento ab bene faciendum amicis suis. Et ideo etiam non sequitur potestatem hanc esse in destructionem, si in peccatore maneat, quia potest justa præcipere, etiamsi ipse injustus sit, majorque destructio et confusio sequeretur, si liceret non obedire Prælatibus discipulis, etiamsi justa præciperent. Et ideo Petr. 1, can. 2, servus præcipit obedire dominis, *non tantum bonis, sed etiam discipulis*, quia nimirum per pravorum mores non amittunt dominium suum, neque ad malum inducunt, si justa præcipient. Eadem autem ratio est de ecclesiasticis Prælatibus, ideoque obedientia Prælatorum absolute, et sine distinctione inter bonos et malos præcipitur Hebr. 13. Atque ita sufficienter constat hæc veritas, simulque responsum est ad priores rationes dubitandi.

6. Secundo, dicendum est potestatem hanc non pendere essentialiter ex fide habentis illam, sed illam retinere, etiamsi fidem amittat, donec, mediante Ecclesia, illa privetur. Hæc non est tam certa doctrina sicut præcedens,

est tamen opinio theologica multo probabilior. Intelligenda vero est de fide ipsa secundum se, non de sacramento fidei, seu de Baptismo, aut charactere ejus; nam de hoc supponimus esse necessarium ad hanc potestatem jurisdictionis ecclesiasticæ, quia est fundamentum totius Ecclesiæ, et janua ad illam. Loquimur ergo de fide propria, quæ in credulitate actuali, vel habituali et supernaturali consistit. Et sic tenet assertionem Cajet., tom. 1, opusc., tract. 1 de Potest. Papæ, cap. 19; Canus, l. 4 de Locis, cap. ult., ad 12, et lib. 6, cap. ult.; Bellarm., l. 2 de Romano Pontifice, cap. 30. Ut vero eam clarius probemus, distinguamus tres gradus hæresis; quædam est pure interna et mentalis, quæ vocatur occulta per se; alia est externa, sed ita secreta, ut non possit in judicio probari, quæ dicitur occulta per accidens; alia est externa et publica, vel probabilis, quibus omnibus commune est fidem expellere.

7. Jam ergo, si fides amittatur per solam interiorem hæresim, manifestum videtur tunc non amitti potestatem hanc; ergo non pendet a fide secundum substantiam, seu existentiam ejus. Consequentia clara est. Probatur ergo antecedens, primo ab incommodis supra insinuatis; nam esset gubernatio valde incerta, si potestas penderet ex internis cogitationibus et culpis. Item, cum Ecclesia sit visibilis, oportet ut potestas gubernativa ejus sit suo modo visibilis, et ideo pendens ex actionibus externis, et non ex solis mentis cogitationibus. Ratio a priori est, quia in eo casu Ecclesia non aufert potestatem suo humano jure, quia non judicat de internis, ut dicemus infra. Neque etiam aufertur ex vi solius juris divini, quia vel hoc est naturale, seu connaturale ipsis donis supernaturalibus, vel est superadditum positive. Primum dici non potest, quia ex natura rei non potest ostendi necessaria connexio inter fidem et hanc potestatem; item quia potestas ordinis magis supernaturalis est, et tamen est de fide non amitti, ut in materia de Sacramento in genere latius tractatur, et docet D. Thomas 2. 2, quæst. 39, art. 3. Unde, licet fides sit fundamentum sanctificationis, et donorum quæ ad illam pertinent, non tamen est fundamentum aliarum potestatum et gratiarum, quæ propter alios dantur. Secundum autem sufficienter probatur, quia nec traditione nec Scriptura ostendi potest tale jus positivum divinum. Denique rationi consentaneum est ut, sicut ecclesiastica jurisdictio non confertur, nisi media aliqua actione hominis, sive illa sit

tantum designativa, seu electiva personæ, ut in summo Pontifice, sive collativa potestatis, ut in reliquis, ita etiam non auferatur, nisi media aliqua actione exteriori, quia in utraque debet servari proportio ad hominis conditionem et naturam, ut a fortiori ex sequenti puncto constabit.

8. De hæretico etiam exteriori occulto, seclusis censuris ecclesiasticis, de quibus statim dicemus, certum est ex vi talis delicti non amittere hanc potestatem. Quod fere eodem discursu ostendi potest, quia nec est jus divinum imponens talem penam, nec etiam ecclesiasticum, ita ut incurratur ipso facto, et ante sententiam; unde sunt multa decreta, quæ præcipiunt hujusmodi homines deponi, et privari potestate, quod non habet locum quando delictum est mentale, sed quando est externum. Imo oportet ut sit probabile, si per hominem inferenda est pœna, seu privatio. Assumptum constat ex usu; nam ita observatum videmus in antiquis Conciliis, Constantin. 1, Ephesino 1, Chalced. et aliis, et sumitur ex cap. *Ad abolendam*, de Hæreticis, et ex cap. *Omnibus*, 24, quæst. 1, ibi: *Hanc domum si quis corripientem, corrigentemque contempserit, sit tibi, inquit, sicut ethnicus et publicanus*. Ubi Augustinus loquitur de hæreticis recedentibus ab Ecclesia, et eos etiam significat esse privandos potestate et jurisdictione, per sententiam Prælatorum Ecclesiæ; ita enim illa verba Domini intelligit Glossa ult., quia inde colligit hæreticum contumacem esse judicandum. Et potest sumi ex August. in fine cap. 51, lib. 7 de Baptismo. Colligi etiam hoc potest ex illo Pauli ad Titum 3: *Hæreticum hominem post primam et secundam correptionem devota*; ergo saltem antequam moneri et corripiri possit, non est privatus ipso facto jurisdictione et potestate sua; ut autem corripiri possit, ita ut sit obligatio vitandi illum ut ab Ecclesia præcisum, necesse est ut crimen non sit occultum. Denique hanc etiam partem probant multa ex his quæ adduximus.

9. *Papam hæreticum ex vi juris divini eo ipso desinere esse Papam sentiunt multi.* — *Per hæresim occultam per accidens omnem Episcopum inferiorem Papa amittere, quantum est ex se, omnem usum jurisdictionis ecclesiasticæ.* — Major difficultas est in tertio membro, quando Ecclesiæ Prælati publice fidem deserunt. Nam multi viri docti loquentes de Papa docent, si fiat publice hæreticus, eo ipso desinere esse Papam. Quod si verum est, non potest id esse ex vi juris humani, quod non ha-

bet vim coactivam supra Papam; et ita censent esse ex vi juris divini, quod Paulus declaravit in loco allegato ad Tit. 3. Quod jus consequenter habebit effectum in quibuscumque Prælati Ecclesiasticis. Et ita sentit Bellarm. supra, et indicat Driedo, lib. 4 Dogmat., c. 2, p. 2, sentent. 7. Contrarium vero tenet Cajetan. supra. Quam rem gravissimam nolumus nunc perfunctorie definire; nam fere pro solo Papa est necessaria, et tractabitur in materia de fide. De inferioribus autem Prælati nunc certum est, non solum per hæresim publicam, sed etiam per omnem externam, etiam occultam per accidens (ut vocant), amittere, quantum est ex se, usum omnis ecclesiasticæ jurisdictionis, saltem ratione excommunicationis, quam ipso facto incurrunt. An vero hæc excommunicatio sit de jure divino vel humano, et quam sit antiquum, et quomodo nunc servandum sit in publicis hæreticis nondum nominatim excommunicatis, ac denunciatis, seu declaratis, in materiam de hæresi remittimus; quia in præsentia materia neutra opinio necessaria est. Dicimus ergo de facto hæreticum publicum, etiamsi denunciatus non sit, non posse validas leges ferre saltem ratione censuræ. Neque obstat Extrav. *Ad evitanda*, quia illa constitutio non est in favorem excommunicati, sed fidelium; et ideo, quamvis alii non teneantur vitare illum, nihilominus, si publice constet illum esse hæreticum, optime possunt illi non obedire, nec ejus leges servare, quia revera ille non habet usum potestatis ad coercendum vel obligandum, et alioqui ipsi non coguntur communicare cum illo, licet possint id facere in his quæ honesta et commoda fuerint. Si autem subditi parere non tenentur, ipse non habet usum jurisdictionis coactivæ, et ideo leges ab illo latæ nullæ seu invalidæ sunt.

10. *Ad rationes Castri respondetur.* — *Consentaneum est suavi gubernationi Dei non permittere Papam fieri hæreticum; quod si fiat, juridice est declarandus, sicque deponitur a Christo Domino.* — Ad rationes ergo ultimo loco adductas pro opinione Castri responderi facile potest. Ad primam dicitur antecedens ad summum procedere de hæreticis publicis, et in illis esse dubium; tamen, sive ex jure divino, sive ex ecclesiastico, fatemur illos esse privatos potestate ferendi leges. Ad secundam negatur assumptum, quia character baptismalis potest sufficere ad retinendam hanc potestatem, præsertim si in publico ritu fidei et externo nondum quis discessit ab Ecclesia. Ad

tertiam de summo Pontifice possemus respondere, negando posse dari talem eventum juxta opinionem asserentem Pontificem Romanum ex divino privilegio non posse errare in fide, etiam ut particularem personam, quam opinionem probabiliter defendunt aliqui, vindicando ab hac nota omnes Pontifices qui hactenus præcesserunt. Nam videtur consentaneum suavi providentiæ Dei, ut non permittat eum falsa contra fidem sentire, quem permittitur non est, falsa docere. Et ita dicunt utrumque complecti verba illa: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*. Quia vero hæc sententia non est admodum recepta, et concilia generalia aliquando admiserunt casum illum, et consequenter supposuerunt saltem esse possibilem; ideo dicendum est, si Papa fiat hæreticus, non statim cadere a dignitate ipso facto ratione fidei amissæ, ut generaliter probatum est, quia nullum de illo habemus speciale jus divinum, neque fuisset Ecclesiæ conveniens propter pericula schismatum. Neque etiam ex vi censurarum ecclesiasticarum manet depositus ipso facto, quia Pontifex non est capax censuræ, quamdiu Pontifex est, quia nulli subjicitur in terris quoad potestatem coercivam, ad quam pertinent censuræ. Unum ergo superest Ecclesiæ remedium, scilicet, ut in concilio generali juridice declaretur hæreticus; nam eo ipso cadit a dignitate, non tam potestate humana quam divina. Sicut enim quando eligitur, non accipit potestatem ab electoribus, sed a Christo: ita in eo speciali casu a Christo ipso deponitur post juridicam declarationem. Et quamvis forte de hoc non habeamus expressum jus divinum scriptum, tamen traditio Ecclesiæ sufficienter ostendit esse in Ecclesia hanc potestatem, quæ fere debita illi erat jure defensionis, et ad providentiam Christi Domini maxime pertinebat. An vero hoc remedium sit semper necessarium, etiamsi contingat Papam esse publice hæreticum, disputabitur in locis præallegatis.

CAPUT VIII.

UTRUM POTESTAS ECCLESIASTICA AD LEGES FERENDAS SIT EXCELLENTIOR CIVILI IN FINE, ORIGINE, SUBJECTO, ET ALIIS PROPRIETATIBUS.

1. *Conclusio affirmativa.* — *Potestas ecclesiastica etiam ut legislativa, est supernaturalis.* — Quamvis hæc questio magna ex parte in superioribus definita sit, nihil